

Motion till riksdagen 2006/07:U236

av **Hans Linde m.fl. (v)**

En ny Rysslandspolitik

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige både som enskild stat och inom EU, FN och OSSE bör verka för att bromsa Natos geopolitiska strävanden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige både som enskild stat och inom EU, FN, och OSSE bör verka för att även Nato upplöses och för att USA ska dra tillbaka sina trupper och kärnvapen från Europa.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör erbjuda sig som medlare och inom EU, FN, OSSE och i andra sammanhang använda sin alliansfrihet för att försöka bidra till att lösa de konflikter som i dag pågår mellan Ryssland och flera f.d. sovjetrepubliker, i syfte att garantera alla dessa staters suveränitet, självständighet och fredliga förbindelser.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör erbjuda sig som medlare och som medlem av EU, FN och OSSE verka för att såväl Ryssland som EU, Nato och USA respekterar tidigare sovjetrepublikers oberoende och avstå från att på olika sätt försöka att utifrån styra deras politiska utveckling.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör erbjuda sig som medlare och inom EU, FN och OSSE utnyttja sin ställning som alliansfri stat för att försöka förmå den ryska regeringen att ta ansvar för utvecklingen i Tjetjenien och där få till stånd en fredlig och demokratisk utveckling.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige som enskild stat och inom EU och OSSE bör verka för en ändrad politik gentemot Ryssland och övriga delar av det f.d. Sovjetunionen med lägre privatiseringskrav, arbeta för ett mer jämlikt partnerskap, som kan bidra till att återutveckla och diversifiera Rysslands och de f.d. sovjetrepublikernas ekonomier, samt stärka deras förmåga att föra en mer miljövänlig politik.

Fel! Okänt namn på

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige som enskild stat och inom EU, OSSE och i andra sammanhang bör verka för att OSSE-ländernas regeringar uppmärksammar den omfattande trafficking som pågår av kvinnor och barn till Västeuropa och andra länder och kräva att åtgärder vidtas för att förebygga och motverka trafficking.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU, FN och OSSE kraftfullt bör verka för att Ryssland och de andra OSS-länderna respekterar de mänskliga rättigheterna.

2 Natos östexpansion och den missade chansen till nedrustning i Europa

I mitten av 1980-talet började en i flera avseenden positiv utveckling i Sovjetunionen, som syftade till att demokratisera och reformera det sovjetiska systemet. Förebilden för de sovjetiska reformerna var framför allt välfärdsstater som Sverige. Det man ville uppnå var demokratisering, en effektivare ekonomisk utveckling med en bibehållen nivå när det gällde välfärden. Samtidigt syftade dess reformer till att skapa en högre andel av privat ägande och i slutet av 1980-talet började framför allt en del människor med goda kontakter inom ramarna för det gamla systemet göra sig stora förmögenheter på handel, spekulation och senare privatiseringar av kollektivt ägda företag.

Sovjetunionen inledde också en massiv nedrustning, inte minst av kärnvapen, och lyckades få med sig USA på detta. I utbyte mot ett löfte om att Nato inte skulle expandera längre österut gick också Sovjetunionen med att på dra tillbaka sina trupper – och kärnvapen – från Warszawapaktsländerna. Förhoppningar om en nedrustning i Europa uppstod. Men bara kort därefter expanderade Natoländerna långt in i Östeuropa, till och med in i f.d. Sovjetunionen. Denna förändring har medfört att Nato och USA ser större delen av f.d. Sovjetunionen som sin intressesfär. Nato har öppnat för medlemskap för flera f.d. sovjetrepubliker som Ukraina och Georgien och försökt knyta till sig flera andra. USA har upprättat militära baser i flera centralasiatiska f.d. sovjetrepubliker.

I Ryssland finns det ett brett folkligt missnöje med denna utveckling. För många ryssar framstår situationen som att USA och Nato agerar för att ringa in Ryssland militärt och geopolitiskt. Ryssland har också börjat rusta upp och försökt återetablera sin hegemoni i flera f.d. sovjetrepubliker. Detta har delvis lyckats i förhandlingar eller genomdrivits med maktspråk. Konflikterna mellan Georgien och Ryssland, och ”gaskriget” mellan Ukraina och Ryssland, är exempel på det senare. Även de båda brutala Tjetjenienkrigen bör ses mot bakgrund av den rädsla som finns i Ryssland för att även den ryska federationen ska bryta samman. Väst kritiserar det ryska maktspråket och de ofta auktoritära ledningarna i de länder som Ryssland allierat sig med.

Men missnöjet kommer sig snarare av att dessa auktoritära regimer och deras politiska ledare bytt sida än över att de är auktoritära och korrupta. Inte heller missnöjet med Tjetjenienkriget var särskilt uttalat i väst förrän en rad politiska ledare i väst fick andra anledningar till att kritisera Ryssland. Detta motsägelsefulla uppträdande gentemot Ryssland och de f.d. sovjetrepublikerna visar att länder i väst knappast haft det positiva inflytande man utgivit sig för att ha. Det har ofta mer handlat om att Nato, i stället för att samarbeta i frågor om demokrati, fred och nedrustning, har bedrivit ett geopolitiskt spel som bidragit till att återuppväcka de ryska hegemonisträvandena.

För den som på allvar är intresserad av att åstadkomma en fredlig och demokratisk utveckling i OSSE-länderna, i resten av Europa eller världen i övrigt, är det uppenbart att såväl det västerländska som det ryska maktspelet och manövrerandet med odemokratiska statsledningar måste upphöra. Ett första steg i denna riktning borde vara att den starkare parten, det vill säga väst, gav upp sina ambitioner att isolera och ringa in Ryssland militärt. Först efter att ha angivit en sådan inriktning av sin politik kan det vara möjligt att förmå Ryssland att upphöra med sitt maktspel mot andra stater inom OSS-staterna. Det skulle även kunna ge en möjlighet att förmå Ryssland att ta kritiken mot det brutala Tjetjenienkriget på allvar. Sveriges position, som både väst- och EU-land och alliansfri stat, gör att Sverige skulle kunna spela en positiv roll för att få en sådan utveckling till stånd.

Sverige bör därför, både som enskild stat och inom EU, FN och OSSE, verka för att bromsa Natos geopolitiska strävanden. Detta vill vi att riksdagen ska ge regeringen till känna.

För att återuppliva den möjlighet till global nedrustning som Warszawa-paktens upplösning innebar, bör Sverige, både som enskild stat och inom EU, FN, och OSSE, verka för att även Nato upplöses, och för att USA ska dra tillbaka sina trupper och kärnvapen från Europa. Detta vill vi att riksdagen ska ge regeringen till känna.

Sverige borde erbjuda sig som medlare och inom EU, FN, OSSE och i andra sammanhang använda sin alliansfrihet för att försöka bidra till att lösa de konflikter som idag pågår mellan Ryssland och flera f.d. sovjetrepubliker i syfte att garantera alla dessa staters suveränitet, självständighet och fredliga förbindelser. Detta vill vi att riksdagen ska ge regeringen till känna.

Sverige borde dessutom som enskild stat och som medlem av EU, FN och OSSE verka för att såväl Ryssland som EU, NATO och USA ska respektera tidigare sovjetrepublikers oberoende och avstå från att på olika sätt försöka att utifrån styra deras politiska utveckling. Detta vill vi att riksdagen ska ge regeringen till känna.

Slutligen vill vi att Sverige erbjuder sig som medlare och inom EU, FN och OSSE, utnyttjar sin ställning som alliansfri stat för att försöka förmå den ryska regeringen att ta ansvar för utvecklingen i Tjetjenien och där få till stånd en fredlig och demokratisk utveckling. Detta vill vi att riksdagen ska ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

3 Västs ansvar för OSS-ländernas ekonomiska misslyckande

Den västinitierade nyliberala ”chockterapi”, som i en eller annan form genomfördes i f.d. sovjetrepublikerna, utmynnade i ett katastrofalt misslyckande. Rysslands BNP-utveckling var negativ i sju år efter Sovjetunionens sammanbrott. Vid de östeuropeiska reformernas början hade ett stort ekonomiskt stöd utlovats från väst, men mellan 1993 och 1996 var de f.d. sovjetrepublikernas nettoutbetalningar större än det stöd länderna fick på grund av de räntor och amorteringar de tvingades betala.

Den sociala utvecklingen blev katastrofal. Fattigdomen exploderade. Stora nedskärningar av den sociala välfärden genomfördes. Arbetslösheten ökade och medellivslängden sjönk på flera håll. Till och med i Baltikum, som drabbades mindre hårt, uppgav en majoritet av medborgarna så sent som år 2000 att deras ekonomiska situation var sämre än 1989. År 2000 hade inte en enda av de f.d. sovjetrepublikerna uppnått den BNP-nivå man haft 1989.

De liberala reformer som påtvingades de nya staterna länderna ledde till ett litet fåtal, framför allt människor inom den gamla nomenklaturen, lyckades kapa åt sig enorma ekonomiska tillgångar, tillgångar som ofta genast fördes ut ur landet samtidigt som ekonomin tilläts förfalla.

De råd som västerländska rådgivare gav till de f.d. sovjetrepublikerna har stor skuld i detta misslyckande. Dessa råd hade dock aldrig kunnat genomföras om de inte haft stöd av de nyrika och/eller nynationalistiska delarna av den före detta nomenklaturen. Dessa grupperingar, vars starkaste delar utgörs av ett fåtal extremt rika oligarker och ett antal mäktiga byråkrater och politiker, har ända sedan 1990-talet utgjort den viktigaste basen för den västvänliga och nyliberala politiken och den auktoritära utvecklingen.

Sovjetunionen var innan reformerna ett land med betydande ekonomiska problem och hade i jämförelse med väst en efterbliven industri och teknik. I jämförelse med resten av världen var landet dock väl utvecklat, hade en sammanhållen ekonomi, ett utbyggt välfärdssystem och var inte lika ekonomiskt beroende av väst som tredje världen. Utbildningssystemet och en del av forskningen var i flera avseenden i världsklass.

Västs ekonomiska råd gick i stort ut på, eller ledde till, att länderna skar ned på dessa områden eller utsatte dem för sådan mördande konkurrens att de till stora delar slogs ut. De näringsgrenar som klarade sig bäst var råvaruutvinning och export. De västliga ekonomiska rådgivarna var mycket ivriga när det gällde att få just dessa delar av ekonomin privatiserad på ett sådant sätt att de hamnade i händerna på västerländska bolag.

En i en internationell jämförelse utvecklad industriell ekonomi reducerades i flera avseenden till en råvaruexportör. Även Sverige har spelade en aktiv roll i denna utveckling. Svensk statlig och privat finansiering, via till exempel SITE, Swedish Institute for Transition Economies, bidrog till tankesmedjor i f.d. Sovjetunionen som verkade i enlighet med dessa nyliberala doktriner.

Den ekonomiska nedgången i Ryssland och Östeuropa var lönsam för en del västerländska företag som kunde kapa åt sig marknadsandelar, naturtill-

gångar, billiga fabriker och utnyttja arbetskraft där. Denna utveckling kan inte sägas ligga i linje med Sveriges intressen. Den auktoritära utveckling och militära upptrappning som skett i flera av länderna i det f.d. Sovjetunionen och de sociala problem som följt av den ekonomiska och politiska utvecklingen i auktoritär riktning, destabiliserar hela Europa. Den förhindrar en fredlig och rättvis utveckling i världen. De gamla sovjetiska kärnkraftverken skulle behöva göras säkrare och på sikt ersättas med förnyelsebara energikällor, något som också gäller för annan energiförbrukning. Detta omöjliggörs dock av den nuvarande svaga sociala och ekonomiska utvecklingen. Sverige och EU skulle här kunna spela en mycket mer positiv roll, om man slutade se det som en prioriterad målsättning att marginalisera Ryssland och att exploatera de f.d. sovjetrepublikernas arbetskraft och råvarutillgångar. Ett Europa där alla delar samarbetar på lika villkor, i stället för att den rikare parten försöker dominera den andra, vore ett betydligt bättre Europa än dagens.

Sverige bör som enskilt land och inom EU och OSSE verka för en ändrad politik gentemot Ryssland och övriga delar av det f.d. Sovjetunionen, med lägre privatiseringskrav arbeta för ett mer jämlikt partnerskap, som kan bidra till att återutveckla och diversifiera Rysslands och de f.d. sovjetrepublikernas ekonomier samt stärka deras förmåga att föra en mer miljövänlig politik. Detta vill vi att riksdagen ska ge regeringen till känna.

En särskilt allvarlig följd av det sociala moraset i f.d. Sovjetunionen, är den omfattande trafficking som följt i spåren av det sovjetiska sammanbrottet. IOM (Internation Organisation of Migration) uppskattar att det handlar om 500 000 kvinnor och barn. Skrupulösa kriminella och män i väst utnyttjar denna situation till att kunna göra stora pengar på sexhandel. Medvetenheten om dessa problem har ökat de senaste åren men fortfarande görs alldeles för lite åt detta.

Sverige bör därför som enskild stat och inom EU, OSSE och i andra sammanhang verka för att uppmärksamma OSSE-ländernas regeringar på den omfattande trafficking som pågår av kvinnor och barn till Västeuropa och andra länder och kräva att åtgärder vidtas för att förebygga och motverka detta. Detta vill vi att riksdagen ska ge regeringen till känna.

4 Västs ansvar för OSS-länders auktoritära återfall

I flera av OSS-länderna har demokratin aldrig fått något betydande genomslag. Makten behölls efter det sovjetiska sammanbrottet av i stort sett samma personer som tidigare, med den skillnaden att de efter sovjetsystemets sammanbrott dessutom kom att profitera ekonomiskt på sin makt och inte längre erbjöd någon välfärd till medborgarna i utbyte. Detta hindrade på intet vis västerländska företag att liera sig med dessa statsledningarna i de fall detta kunde leda till tillgång till viktiga naturtillgångar som gas och olja. Även västs regeringar, framför allt USA:s, har i stor utsträckning lierat sig med de

Fel! Okänt namn på

mest brutala av dessa auktoritära regimer, i syfte att få tillgång till militärbaser i dessa länder.

I Ryssland hade kring 1990-talets början en viss demokratisk utveckling uppnåtts. Den bräckliga demokrati som börjat växa fram under Sovjetunionens sista år undergrävdes av den negativa sociala och ekonomiska utveckling som följde av det katastrofala misslyckandet för den från väst introducerade nyliberala ”chockterapi”.

Den ekonomiska nedgången började dock inte under senaste årens styre under Putin, även om situationen förvärrats då. Istället var det den väststödda statskuppen mot parlamentet, som Boris Jeltsin genomförde 1993, som öppnade vägen för dagens auktoritära utveckling.

När konflikten mellan det suveräna parlamentet, bestående av såväl gamla makthavare från sovjettiden som radikala demokrater, (de hade alla stött Jeltsin i hans kamp mot Gorbatjov något år tidigare), blev kritisk beordrade Jeltsin att parlamentet skulle beskjutas av militär, varvid flera människor dödades. Jeltsin lät införa en ny konstitution som gav presidenten större makt än någon annan president i något västland. Det var efter denna förändring av det ryska statskicket som omfattande nyliberala ekonomiska reformer började genomföras med hjälp av presidentdekret, ivrigt understödda av väst.

Förändringarna undergrävde alla motmakter till presidenten och etablerade en praxis som innebar att makten ändå gör som den vill. Den öppnade för en fortsatt auktoritär utveckling under president Vladimir Putin. Hellre än att riskera att det ryska folket skulle motsätta sig en fortsatt nyliberal ekonomisk politik och en fortsatt Natoexpansion i Ryssland valde väst att stödja försvandet av den ryska demokratin. Man valde att liera sig med de oligarker och byråkrater som med Jeltsin i spetsen blivit Rysslands nygamla härskare.

Det är denna utveckling som kulminerat under Putin. Putin var en relativt okänd f.d. KGB-officer som Jeltsin handplockade som sin efterträdare och som vann presidentvalet genom att framför allt dra igång det andra Tjetjenienkriget, efter att flera terrordåd i Ryssland skullts på tjetjener.

Förhoppningarna från väst var, trots detta och trots att han redan från början antydde en mer auktoritär linje, också ganska stora. Man hoppades på att Putin skulle fortsätta en västvänlig politik, vilket han i flera avseenden också gjort. Även stora delar av befolkningen hoppades efter Jeltsinårens kaos på Putins löften om stabilitet. Först när Putin började öka den statliga kontrollen över de naturtillgångar som nästan skänkts bort under 1990-talet och när Ryssland började agera för att bryta västs inflytande i tidigare sovjetiska delrepubliker, började kritiken från väst att ta vid.

Mot bakgrund av ovanstående ses kritik från väst för brott mot mänskliga rättigheter som hyckleri av många ryssar. Det ”demokratistöd” som stater i väst utbetalar till västvänliga krafter och till organisationer, vilka nödvändigtvis inte alltid är särskilt demokratiska förstärker denna bild.

Först om väst på allvar börjar respektera och stödja Ryssland och de f.d. sovjetiska republikernas rätt till självständig ekonomisk, social och politisk utveckling och upphör med sin nuvarande politik som undergräver deras ställning, kan väst spela en positiv roll för den politiska, sociala och ekonomiska utvecklingen i OSS och andra f.d. sovjetrepubliker. Det nuvarande

Fel! Okänt namn på

agerandet underlättar tvärtom för auktoritära myndigheter att dra alla internationella och oppositionella organisationer över en kam och beteckna dem som utländska bulvaner.

I dagsläget agerar inte minst de ryska myndigheterna för att inskränka organisationsfriheten, både för inhemska och internationella, allvarligt syftande demokratiska organisationer. Mot detta måste Sverige protestera kraftfullt. Likaså måste Sverige kraftigt protestera mot de brutala övergreppen i Tjetjenien och inom försvarsmakten. Mord på journalister och kränkningar av fackliga rättigheter är exempel på andra oacceptabla förhållanden. Men Sverige kan bara uppnå trovärdighet och respekt för denna kritik i Ryssland om man gör upp med den inkonsekventa politik som hittills förts mot landet.

Sverige bör därför som enskild stat och inom EU, FN och OSSE kraftfullt verka för att Ryssland och de andra OSSE-länderna respekterar de mänskliga rättigheterna. Detta vill vi att riksdagen ska ge regeringen till känna.

Stockholm den 30 oktober 2006

Hans Linde (v)

Marianne Berg (v)

Kalle Larsson (v)

Alice Åström (v)

Jacob Johnson (v)

Lena Olsson (v)